

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19–20 травня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

розмов – є виправданим та забезпечує захист громадян.

На мою думку, обмеження такого роду прав здійснюються в цілях створення безпечного середовища для існування. Всі звуження прав стосуються не лише захисту, а стратегії боротьби з ворогом, тому поставлення під сумнів положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» не розглядається. Я вважаю, що в подальшому, як один із способів пасивного захисту, варто проводити максимальну кількість тренінгів для різних вікових категорій, будувати житло з підвищеним захистом, збільшити фінансування та децентралізоване забезпечення територіальних громад. Отже, такі дії дозволить підвищити рівень забезпечення прав і свобод людини, а також впровадити превентивну функції з їх захисту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://bit.ly/3yXaGYm>.
2. Костяшкін І. О. Проблеми забезпечення соціальної функції права власності на землю в особливих умовах. *Університетські наукові записки*. 2014. №1. С. 91-98.
3. Тітко Е. В. Розуміння та тлумачення понять «надзвичайна ситуація» та «надзвичайний стан» у контексті цивільного захисту. *Право і суспільство*. 2017. №2. С. 122-129.
4. Лещенко О. Гібридні війни: аспекти цивільного захисту. *I Міжнародна наукова конференція «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки»*. 2021. С. 113-115.
5. Фаріон-Мельник А., Будник Л., Голомовзий А. Захист цивільного населення України в контексті гібридної війни. *Галицький економічний вісник*. 2021. №1(68). С. 26-36.

ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ У РАМКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Шейн Д. С.

студент II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Гончарова А. В.

к. ю. н., доцент, доцент кафедри КПДС ННІ права

Сумського державного університету

Цивільний кодекс України (далі – ЦКУ) є першоджерелом у питаннях, що становлять ключову значущість в ході цього дослідження. Тому насамперед варто розглянути ті означення й дефініції, які демонструє та закріплює саме ЦКУ. У ст. 22 цієї

систематизованої кодифікації конкретизовано зазначається, що фізична чи юридична особа (в даному випадку акцент зосереджено на фізичною), якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування [1]. При цьому збитками слід вважати: втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки), доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода), моральну шкоду, завдану внаслідок порушення прав (Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості) [1].

Звідси доцільно зробити мікропідсумок, що сатисфакція (задоволення) компенсації завданої шкоди може бути пов'язаним із досить широким спектром відносин: у разі заподіяння цієї шкоди в кримінальних провадженнях пріоритетним зазвичай є власне матеріальні збитки, між завданням яких та кримінальним правопорушенням існує прямий матеріальний причинно-наслідковий зв'язок.

У ЦКУ словосполучення «відшкодування шкоди» використовується у разі позначення обов'язку щодо необхідності поновлення стану внаслідок завдання шкоди — ст.1177 («Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину»), ст. 1200 («Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого»), ст. 1207 («Обов'язок держави відшкодувати шкоду, завдану каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю внаслідок злочину»). Термін же «компенсація» у цивільному законодавстві використовується в іншому сенсі (статті 358, 364 ЦКУ). У законодавстві України, яке регламентує порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів досудового розслідування прокуратури та суду, також використовується термін «відшкодування», а не «компенсація», хоча мова йде також про відшкодування шкоди за рахунок Державного бюджету [2, с. 102-103].

Як влучно зауважує Д.Ф. Плачков, завдання безпосередньої фактичної шкоди через кримінальне правопорушення є передумовою та фактором для виникнення цивільно-правової відповідальності суб'єкта кримінального правопорушення перед фізичною особою, на суспільні відносини навколо якої було вчинено посягання. Відповідно до норм цивільного права шкода, спричинена внаслідок порушення абсолютного

правовідношення, тобто, внаслідок порушення обов'язку утримуватись від посягання на правові блага інших осіб, підлягає відшкодуванню у повному обсязі. В тому випадку, якщо шкідливі наслідки наступили в результаті здійснення кримінального злочину, виникають відразу два види охоронних правовідносин: кримінальні і цивільні, в яких реалізуються кримінальна і цивільно-правова відповідальність. Вищевказане стосується випадку, коли заподіяну шкоду відшкодовує сам заподіювач шкоди. Такий спосіб відшкодування шкоди, завданої злочином, достатньо повно розглядається фахівцями кримінального та кримінально-процесуального права. Більш цікавим для цивілістичного дослідження є інший спосіб відшкодування шкоди, завданої злочином, що вперше був передбачений у національному законодавстві (ЦКУ) відшкодування державою шкоди, завданої злочином. Передбачене ст. 1177 та ст. 1207 ЦКУ зобов'язання стосується іншого зобов'язання — зобов'язання між державою та потерпілим, змістом якого є відшкодування державою шкоди, що заподіяна злочинцем, у випадках, передбачених законом [3, с. 17].

На нашу думку, окремо варто зазначити, що відшкодування шкоди державою, заподіяної кримінальним правопорушенням, забезпечується й втілюється в рамках не договірної деліктної зобов'язання. Виходячи із присвоєння такої об'єктивної характеристики й місця серед класифікації з-поміж інших категорій зобов'язань, слід зазначити, що зміст останніх полягає у відшкодуванні шкоди, завданої потерпілому, за рахунок того, хто заподіяв шкоду. Але в рамках відшкодування державою шкоди, зумовленої вчиненням умисного кримінального правопорушення, заподіяну шкоду компенсовує відшкодовує держава, аби сприяти справедливості, дієвості та повноті правозастосування в сфері захисту суб'єктивних прав [4, с. 86].

Досліджуючи правову природу цивільного позову, Я.О. Клименко на підставі аналізу поняття відшкодування шкоди в кримінальному провадженні цілком раціонально підсумовує факт існування двох сторін правової природи: процесуальної та матеріальної. Процесуальна сторона в цьому випадку постає як діяльність суб'єктів кримінального процесу з реалізації передбачених законом форм компенсації завданих збитків та шкоди. У свою чергу матеріальна сторона впливає із його цивільно-правової природи як об'єкта деліктних зобов'язань, яким воно виступає в цивільному праві, і полягає у поновленні майнової сфери потерпілого в натурі або в повному відшкодуванні завданих збитків. У зв'язку з цим автор вважає за доцільне вживання для характеристики відшкодування шкоди слова «компенсація», що в перекладі з латинської мови означає «врівноваження» [5, с. 7]

На підтримку попередньо продемонстрованих позицій, О.В. Крикунов узагальнює представлені погляди, паралельно обґрунтовуючи виокремлення й розрізнення таких

спеціальних ознак цивільного позову в кримінальному процесі, як: здатність позову сприяти виконанню завдань правосуддя шляхом застосування наявних кримінально процесуальних засобів відшкодування матеріальних збитків; єдність підстав кримінальної та майнової відповідальності; його вираження у формі вимоги про відшкодування матеріального збитку, заподіяного злочином; його конкретну адресність обвинуваченому або особам, які в силу закону несуть матеріальну відповідальність за його дії; обов'язковість його забезпечення, доведення, підтримання, розгляду уповноваженими особами в силу їх обов'язків та в межах компетенції відповідно до загальних принципів та приписів кримінального судочинства; можливість його пред'явлення особою, яка зазнала матеріальної шкоди від злочину, і визнання її позивачем, наділення певним колом прав та обов'язків; вирішення цивільного позову у вирок залежно від доведеності кримінального обвинувачення [6, с. 14].

Констатуючи висловлене, раціонально підсумувати, що законодавець та лєвова частка науковців в цій царині розглядають цивільний позов як легальну законодавчо закріплену процесуальну процедуру поновлення матеріальних прав, на які вдалось посягнути в ході кримінального правопорушення. Ці аспекти відображаються в особливій процесуальній формі (позовній заяві), яка є документальною вимогою цивільного позивача до підозрюваного, обвинуваченого, а у випадках, передбачених законом, — до цивільного відповідача про компенсацію визначеної в грошовому еквіваленті шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, суспільно небезпечним діянням (дією, бездіяльністю) або його наслідками (причинний зв'язок).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2003. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n130>.
2. Абламський С. Є. Окремі аспекти відшкодування шкоди, завданої злочином потерпілому у кримінальному судочинстві. *Правові горизонти*. № 7 (25). 2014. С. 100-108.
3. Плачков Д. Ф. Відшкодування шкоди фізичній особі, що потерпіла від злочину за цивільним законодавством: автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук. 12.00.03. Одеса, 2008. 21 с.
4. Стебелєв А. М. Проблеми відшкодування (компенсації) шкоди, завданої злочином, у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. № 16. 2015. С. 85-89.
5. Клименко Я. О. Цивільний позов як одна із форм забезпечення слідчим відшкодування шкоди, завданої злочином: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2003. 18 с.